

Transnarodowe kino Agnieszki Holland

Agnieszka Holland jest najbardziej znaną na świecie polską reżyserką filmową i telewizyjną. W Polsce swą popularność zawdzięcza nie tylko swej filmowej i telewizyjnej twórczości, ale także swej medialnej aktywności i radykalności publicznie wyrażanych przekonań. Mimo że jej publiczny wizerunek sytuuje się na pograniczu kina, telewizji oraz politycznego aktywizmu, dotychczasowe badania nad jej twórczością nie uczyniły tej kwestii obiektem systematycznej analizy. Trzy polskie monografie Holland, choć pisane z odmiennych perspektyw interpretacyjnych, pozostają w tradycyjnym paradygmacie badań nad autorstwem filmowym, który zwłaszcza z perspektywy aktualnej działalności artystycznej i politycznej Holland, dostarcza nieadekwatnych narzędzi badawczych. Zagraniczne badania nad twórczością Holland również nie prezentują satysfakcjonującej analizy jej dorobku. Choć jest ona jedną z najaktywniejszych kobiet reżyserek oraz większość jej realizacji to transnarodowe produkcje, publikacje dotyczące współczesnego kina kobiecego oraz transnarodowego pomijają jej osobę bądź tylko wzmiankują. Istnieje zatem poważna luka w polskich i zagranicznych badaniach naukowych, którą proponowany projekt wypełni.

Celem proponowanego projektu badawczego jest analiza filmowej i telewizyjnej twórczości Agnieszki Holland w perspektywie wyznaczanej przez trzy kierunki współczesnych badań nad filmem i mediami: teorię autorstwa filmowego i medialnego, koncepcję transnarodowego kina i mediów oraz feminizm i związane z nim globalne kino kobiet. Te trzy perspektywy badawcze umożliwią wypracowanie pragmatycznego, wewnątrznie zróżnicowanego, podejścia do bogatego i złożonego korpusu dzieł Agnieszki Holland. Punktem wyjścia dla przeprowadzonych podczas realizacji projektu analiz będzie wyjaśnienie, na czym polega impas badawczy wynikający z zastosowania tradycyjnej koncepcji autorstwa filmowego. Filmowa i telewizyjna twórczość Holland nie oferuje bowiem ani semantycznej, ani stylistycznej spójności, a zatem nie spełnia kryteriów tradycyjnie rozumianego autorstwa. Mimo to nadal jest przyporządkowywana do instancji autorskiej, która jednak nie jest ustanawiana poprzez immanencję dzieł jako takich, ale szereg decyzji dotyczących procesu realizacji produkcji filmowych i telewizyjnych oraz działań performatywnych podejmowanych przez Holland w przestrzeni publicznej.

W celu przezwyciężenia impasu wynikającego z zastosowania tradycyjnego pojęcia autorstwa filmowego w odniesieniu do twórczości Holland, projekt zaproponuje alternatywny tryb dla tej kategorii ustanawiany poprzez tematyczne, stylistyczne i produkcyjne „rozproszenie” w miejsce zakładanej uprzednio spójności. W celu poszerzenia perspektywy badawczej wypracowanej na obszarze badań nad kinem transnarodowym, zostanie przeprowadzona analiza zauważalnej w twórczości Holland ewolucji od politycznie motywowanej migracji twórczej do ekonomicznie warunkowanych projektów transnarodowych. Analiza twórczości Holland wykaże również konieczność krytycznego podejścia do transnarodowego feminizmu, który w swym dotychczasowym kształcie rozwija się głównie w obszarze studiów postkolonialnych z widoczną marginalizacją doświadczenia (także filmowego) Europy Wschodniej. Nowatorstwo proponowanego podejścia badawczego wynika z próby przezwyciężenia ograniczeń zarówno globalnego (zachodniego), jak i lokalnego (polskiego oraz wschodnioeuropejskiego) dyskursu wokół transnarodowej twórczości kobiet w zakresie kina i mediów.

Efektom realizacji projektu będzie pierwsza w języku angielskim monografia twórczości Agnieszki Holland oraz dwa naukowe artykuły opublikowane w recenzowanych międzynarodowych czasopismach. Na obszarze polskiego filmoznawstwa realizacja projektu będzie nowatorskim wkładem w badania nad autorstwem w filmie i w mediach, natomiast w przypadku światowych badań nad filmem i mediami, publikacja przyczyni się do bardziej systemowej analizy wschodnio-europejskiej produkcji kulturowej w dyskursie naukowym.